

“ASSIST” เครื่องมือคัดกรองการเสพติดที่ใช้ง่ายและคุ้มค่า

ปัญหาการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การสูบบุหรี่ และการใช้สารเสพติด เป็นปัญหาสำคัญทั้งในเชิงสุขภาพและสังคม การทำให้ผู้เสพติดสิ่งเหล่านี้เลิกได้ จะช่วยลดความสูญเสียทางเศรษฐกิจได้อย่างมาก การแก้ปัญหาในด้านสาธารณสุขสามารถทำได้ด้วย การคัดกรองและประเมินความรุนแรงของปัญหาให้ถูกต้องเพื่อจัดการดูแลรักษาให้เหมาะสม ASSIST เป็นเครื่องมือคัดกรองที่ใช้ได้ง่าย เพื่อให้บุคลากรสาธารณสุขทุกระดับสามารถคัดกรองได้ การประเมินเทคโนโลยีพบว่า การคัดกรองด้วยเครื่องมือ ASSIST ร่วมกับการบำบัดอย่างย่อมีประสิทธิภาพและคุ้มค่าในการคัดกรองและแก้ไขปัญหาการติดสารเสพติด ช่วยประหยัดต้นทุนแก่สังคมและช่วยทำให้ประชากรไทยมีอายุยืนยาวขึ้น

รู้หรือไม่?

คนไทยอายุ 15 ปีขึ้นไป¹

สูบบุหรี่ถึง 12 ล้านคน

คนไทยอายุ 16-65 ปีขึ้นไป²

เป็นนักดื่มถึง 12.4 ล้านคน

การสูบบุหรี่

&

การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

การทำให้คนไทยเลิกสูบบุหรี่
ลดความสูญเสียทางเศรษฐกิจถึง
275,000 บาท/ราย
ตลอดชีวิต

การทำให้คนไทยเลิกดื่ม
ลดความสูญเสียทางเศรษฐกิจถึง
71,000 บาท/ราย
ตลอดชีวิต

ASSIST

แบบคัดกรองสารเสพติดสุดคุ้ม

การคัดกรองเป็นส่วนสำคัญของการจัดการทางสาธารณสุขเพื่อบำบัดรักษาและทำให้เลิกดื่มและเลิกสูบบุหรี่ การคัดกรองด้วยเครื่องมือ ASSIST ร่วมกับการบำบัดอย่างย่อมีความคุ้มค่าทั้งในเพศชายและเพศหญิงเมื่อเทียบกับไม่ให้การคัดกรอง ช่วยประหยัดต้นทุนแก่สังคมและช่วยทำให้คนไทยมีอายุยืนยาวขึ้น

1. ศิริวรรณ พิชัยรังษฤษฎ์ และคณะ. สรุปสถานการณ์การควบคุมการบริโภคยาสูบของประเทศไทย พ.ศ. 2555. แหล่งที่มา: <http://trc.or.th/th/images/upload/files/data/tobaccoinfo/tobacco%20situation%202555.pdf>

2. การสำรวจครัวเรือนทั่วประเทศไทยโดยมิชชัน ไทยกล้า และสวาทรี อีชนางค์กรชัย (2555).

บุหรี่และแอลกอฮอล์: สะดวกซื้อ ละลายทรัพย์

การบริโภคแอลกอฮอล์* 3
ก่อให้เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจ
156,000 ล้านบาท

แบ่งเป็นความสูญเสีย ดังนี้

เสียชีวิตก่อนวัยอันควร
104,000 ล้านบาทต่อปี

ขาดงานและสูญเสียประสิทธิภาพ
การทำงาน 45,000 ล้านบาทต่อปี

ค่ารักษาพยาบาล
5,500 ล้านบาทต่อปี

ทรัพย์สินที่เสียหายจากอุบัติเหตุ
จากรางทาบ 780 ล้านบาทต่อปี

การบังคับใช้กฎหมาย/
คดีความ 242 ล้านบาทต่อปี

* ข้อมูลปี พ.ศ.2549

DRINKING

ผู้ชายอายุสั้นลง 4.6 ปี
คิดเป็นเงิน
158,000 บาท/คนตลอดชีวิต

ผู้หญิงอายุสั้นลง 3.4 ปี
คิดเป็นเงิน
85,000 บาท/คนตลอดชีวิต

SMOKING

สูบบุหรี่บั่นทอนชีวิต
แพาเวิน
มหาศาล

** ข้อมูลปี พ.ศ.2553

“บุหรี่” และ “เครื่องดื่มแอลกอฮอล์” เป็นสิ่งเสพติดที่มีขายตามร้านสะดวกซื้อทั่วไป การสำรวจสถานการณ์การควบคุมการบริโภคยาสูบของประเทศไทย พ.ศ. 2555 พบว่าคนไทยอายุ 15 ปีขึ้นไปสูบบุหรี่ถึง 12 ล้านคน (ร้อยละ 21) และการสำรวจครัวเรือนทั่วประเทศในปีเดียวกัน พบว่าคนไทยอายุ 16 - 65 ปีเป็นนักดื่มถึง 12.4 ล้านคน (ร้อยละ 25.6) และในจำนวนนี้ 4.9 ล้านคนดื่มอย่างน้อย 3 - 4 วันต่อสัปดาห์ การป้องกันไม่ให้เกิดนักดื่มและนักสูบหน้าใหม่ รวมถึงการทำให้นักดื่มและนักสูบเลิกดื่มและเลิกสูบได้จะช่วยลดความสูญเสียทางเศรษฐกิจได้อย่างมาก (ต้นทุนที่ป้องกันได้) โดยมีค่าประมาณ 600 ถึง 275,000 บาท ต่อการหยุดดื่มหนึ่งราย และ 23,000 ถึง 71,000 บาท ต่อการเลิกสูบบุหรี่หนึ่งราย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปริมาณและระดับการดื่ม เพศ อายุที่เลิกดื่มและสูบ และระยะเวลาการดื่ม/สูบ

“ คนไทยอายุ 16-65 ปีเป็นนักดื่มถึง 12.4 ล้านคน ในจำนวนนี้ 4.9 ล้านคนดื่มอย่างน้อย 3-4 วันต่อสัปดาห์ ”

“การป้องกันไม่ให้เกิดนักดื่มและนักสูบหน้าใหม่ รวมถึงการทำให้นักดื่มและนักสูบเหล่านั้นเลิกดื่มและเลิกสูบได้จะช่วยลดความสูญเสียทางเศรษฐกิจได้อย่างมาก ”

การแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสารที่ก่อให้เกิดการเสพติดอาจทำได้ในหลายมิติ การคัดกรอง ประเมิน และวินิจฉัยปัญหาหรือความเจ็บป่วยให้ถูกต้อง และจัดการดูแลรักษาให้เหมาะสมกับลักษณะและความรุนแรงของปัญหาเป็นสิ่งสำคัญในมิติการจัดการทางสาธารณสุข ปี พ.ศ. 2555 โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพได้รับมอบหมายให้ทำการประเมินความคุ้มค่าของการใช้เครื่องมือ ASSIST ในการตรวจคัดกรองปัญหาการดื่มสุรา การสูบบุหรี่ และการใช้สารเสพติด ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ “โครงการพัฒนาชุดสิทธิประโยชน์ด้านการคัดกรองทางสุขภาพระดับประชากรในประเทศไทย” ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.)

3. มนทร์ตรี อารวรรเจริญทรัพย์ และคณะ. การศึกษาดัชนีทุนผลกระทบทางสังคม สุขภาพและเศรษฐกิจของการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย. 2551

4. มนทร์ตรี อารวรรเจริญทรัพย์ และคณะ. การพัฒนาแนวทางการกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดของการดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยใช้ข้อมูลจากการศึกษาดัชนีทุนจากการเจ็บป่วย. 2554

ASSIST

คืออะไร ทำไมจึงคุ้มค่ากับการใช้เพื่อค้นหาผู้ใช้สารที่ก่อให้เกิดการเสพติด

WHAT

ASSIST มาจากคำว่า **Alcohol, Smoking, and Substance Involvement Screening Test**

ซึ่งเป็นเครื่องมือคัดกรองแบบสั้นที่ได้รับการพัฒนาขึ้นมาโดยองค์การอนามัยโลก เพื่อให้บุคลากรทางสาธารณสุขทุกระดับ ตั้งแต่ อาสาสมัคร พยาบาล นักสังคมสงเคราะห์ ไปจนถึงแพทย์หรือจิตแพทย์ใช้ค้นหาปัญหาการดื่มสุรา สูบบุหรี่และใช้สารเสพติดอื่นๆ ได้แก่ กัญชา (marijuana) โคเคน (cocaine) ยากระตุ้นประสาทกลุ่มแอมเฟตามีน (Amphetamine Type Stimulants หรือ ATS) ยาหล่อมประสาทหรือ ยานอนหลับ (sedative/sleeping pills) สารระเหย (inhalants) ยาหลอนประสาท (hallucinogens) และสารกลุ่มฝิ่น (opioids)

เนื่องจากในประเทศไทย กระท่อมและสารผสมจากน้ำต้มใบกระท่อม (เช่น สีคูณร้อย) เป็นสารเสพติดที่มีผู้ใช้มากที่สุด ในแบบคัดกรอง ASSIST ฉบับภาษาไทยจึงได้บรรจุคำถามเกี่ยวกับการใช้พืชกระท่อมและสารผสมน้ำต้มใบกระท่อมลงไปด้วย โดยแบบคัดกรอง ASSIST ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสารเสพติดที่บุคคลเคยใช้ตลอดช่วงชีวิต สารเสพติดที่บุคคลเคยใช้ใน ช่วงสามเดือนที่ผ่านมา ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารเสพติด ภาวะพึ่งพิงสารเสพติดและการใช้สารเสพติดชนิดผิด

RESULT

ผลการศึกษาความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์ โดยวิเคราะห์ต้นทุนประสิทธิผล (cost-effectiveness analysis, CEA) ด้วยแบบจำลองแผนภูมิต้นไม้ (decision tree) ของการคัดกรองผู้มีปัญหาการดื่มสุรา การสูบบุหรี่ และการใช้สารเสพติดด้วยเครื่องมือ ASSIST ร่วมกับการบำบัดอย่างย่อที่มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ที่มีปัญหาดังกล่าว ในประชากรทั่วไปชาวไทยอายุระหว่าง 15 - 59 ปี พบว่า

ASSIST มีความคุ้มค่าอย่างเด่นชัดทั้งในผู้ชายและผู้หญิง เมื่อเทียบกับไม่ให้การคัดกรอง กล่าวคือ มีความคุ้มค่า (cost-saving) ช่วยประหยัดต้นทุนแก่สังคม ช่วยทำให้ประชากรไทยมีอายุยืนยาวขึ้น

การคัดกรองในประชากรอายุน้อยมีแนวโน้มที่จะคุ้มค่ามากกว่าการคัดกรองในประชากรอายุมาก ทั้งนี้ จำนวนผู้ดื่ม/ผู้สูบบุหรี่/ผู้ใช้สารเสพติดน่าจะเป็นปัจจัยสำคัญต่อผลการประเมินความคุ้มค่าดังกล่าว

ประสิทธิผลของการให้คำแนะนำอย่างสั้นเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลอย่างมาก ต่อผลการประเมินความคุ้มค่า ทางเศรษฐศาสตร์ดังกล่าว

อย่างไรก็ดี ASSIST เป็นเครื่องมือที่ใช้ค้นหาปัญหาในแนวกว้าง คือนอกจากบุหรี่และสุราแล้ว ASSIST ยังสามารถคัดกรองปัญหาการใช้สารเสพติดได้หลายชนิด แต่หากต้องการคัดกรองปัญหาใดปัญหาหนึ่งโดยเฉพาะ อาจมีการพิจารณาใช้เครื่องมือที่จำเพาะต่อปัญหานั้น ๆ เพื่อให้การคัดกรองละเอียดยิ่งขึ้น เช่น เครื่องมือคัดกรอง AUDIT ซึ่งจำเพาะต่อปัญหาแอลกอฮอล์และสามารถจำแนกความรุนแรงของปัญหาได้ละเอียดยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เพื่อการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับ
สารที่ก่อให้เกิดการเสพติดในมิติการจัดการทางสาธารณสุข

👍 ให้สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.)
บรรจุการคัดกรองผู้มีปัญหาการดื่มสุรา สูบบุหรี่ และใช้สาร
เสพติดด้วยเครื่องมือ ASSIST ร่วมกับการบำบัดอย่างย่อ
พร้อมทั้งการติดตามผลการบำบัดรวมอยู่ในการคัดกรองพื้น
ฐานของชุดสิทธิประโยชน์ภายใต้หลักประกันสุขภาพถ้วน
หน้าสำหรับประชากรอายุระหว่าง 15-59 ปีทั้งเพศชาย
และหญิง

👍 การให้บริการดังกล่าวจะต้องทำควบคู่กับการบำบัด
อย่างย่อแก่ผู้ที่ถูกคัดกรองแล้วพบว่าผู้มีปัญหาการสูบบุหรี่และ
การดื่มแอลกอฮอล์ทุกราย

👍 ฝึกอบรมบุคลากรสาธารณสุขเพื่อเพิ่มศักยภาพของ
บุคลากรในการคัดกรองและค้นหาผู้มีปัญหาการสูบบุหรี่และ
การดื่มแอลกอฮอล์

👍 พัฒนาระบบการให้บริการและการติดตามผลการ
บำบัดที่ช่วยให้มั่นใจได้ว่าการให้คำแนะนำอย่างสั้นที่ให้แก่
ผู้รับบริการนั้นมีประสิทธิผลดี

RECOMMENDATIONS

ติดตามได้ที่ <http://www.hitap.net/research/mycheckup/>
และ <http://www.hitap.net/documents/18721>

เอกสารฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาเพื่อพัฒนาชุดสิทธิ
ประโยชน์ด้านการคัดกรองทางสุขภาพระดับประชากรในประเทศไทย

พท.พญ.พัฒนศรี ศรีสุวรรณ	ภญ.ปญษรฐพร กิ่งแก้ว
ดร.ภญ.ศรีเพ็ญ ตันติเวสส	ผศ.ดร.ลีลี อิงศรีสว่าง
ดร.ภญ.ศิตาพร ยิ่งคง	ดร.เดช เกตุน้ำ
	ภญ.ธัญญา คู่พิทักษ์จร

ผู้เขียน

วริทธิ์ จันทรสถาพรจิต
ผู้ช่วยนักวิจัย
โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ

พิทตรา ลิฬหวงศ์
นักวิจัย
โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ

ยศ ตีระวัฒนานนท์
นักวิจัยอาวุโส
โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ

เช็ค **ระยะสุขภาพ**
✔️ ตรวจคัดได้ ❌ ตรวจร้ายเสีย
เช็คระยะสุขภาพด้วยตัวเองได้ที่
www.mycheckup.in.th

อยาก
สนุก
เล่น
สนุก

ชีวิตแบบ
ที่หัว
ดี
สุขภาพ

HITAP

**ฉบับปฏิบัติการของกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ
การประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ
ในประเทศไทย**

วันที่: ธันวาคม ๒๕๖๑
พิมพ์: สิงหาคม ๒๕๖๑

บทนำ
ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีประชากรจำนวนมากและมีอัตราการเติบโตของประชากรสูง การดูแลสุขภาพของประชาชนจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ การประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการตัดสินใจว่าเทคโนโลยีหรือนโยบายด้านสุขภาพใดควรนำมาใช้ในประเทศไทย การประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพในประเทศไทยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยในการตัดสินใจว่าเทคโนโลยีหรือนโยบายด้านสุขภาพใดควรนำมาใช้ในประเทศไทย การประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพในประเทศไทยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยในการตัดสินใจว่าเทคโนโลยีหรือนโยบายด้านสุขภาพใดควรนำมาใช้ในประเทศไทย

Abstract
The use effectiveness of population-based screening for alcohol and tobacco in Thailand
"Health Intervention and Technology Assessment Program (HITAP) ๒๕๖๑-๒๕๖๓"

Hitap is a research program in the area of health intervention and technology assessment in Thailand. It is a research program that aims to help decision-makers in the health sector to make evidence-based decisions on the use of health technologies. The program is supported by the Ministry of Health, the Ministry of Science and Technology, and the Ministry of Education, Culture and Sport. The program is also supported by the private sector and the academic community. The program is a multi-disciplinary program that involves researchers from different disciplines. The program is a long-term program that will continue to be supported by the government and the private sector.

Key words: health intervention, technology assessment, alcohol, tobacco, health promotion, HITAP, ASSIST

© ๒๐๒๑ โดยสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) และสถาบันวิจัยสุขภาพประเทศไทย (สวทช.)

ติดต่อ:
โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ
อาคาร 6 ชั้น 6 กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข
อำเภอเมือง นนทบุรี 11000
โทรศัพท์: 02-591-8161, 02-590-4375 และ 02-590-4549
โทรสาร: 02-590-4374 และ 02-590-4369
อีเมล: hitap@hitap.net
เว็บไซต์: www.hitap.net

